

Список використаних джерел

1. Авхутська С.О. Полікультурна компетентність як необхідна складова професійної компетентності майбутнього учителя. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2011. Вип. 14. — С. 4—7. URL:<http://enpuir.npu.edu.ua/bit9/10085/1/Avhutskaaya.pdf> (дата звернення: 01.03.2021).

2. Данилова Д.Ю. (2007) Формирование поликультурной компетентности студентов. Учитель, 3, С.12—15.

3. Забіяка І., Лобанова С. (2020) Міжкультурна комунікативна компетентність майбутніх фахівців технічного та гуманітарного профілю у контексті глобалізації освітнього простору. Інноватика у вихованні, 11(2), С.120—127.

4. Мелько Л. Ф. Полікультурна компетентність студентів як фактор інтеграції. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Додаток 1 до Вип. 5, Том IV (55): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». К.: Гнозис, 2014. С. 282—290.

5. Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика: колективна монографія / за наук ред. Н. Сизоненко. Київ: Видавництво Ліра — К, 2021. 256 с.

Шевченко О.Л.

кандидат філологічних наук, доцент

завідувачка кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації

Київського національного економічного університету

імені Вадима Гетьмана

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. У статті розглядаються актуальні питання розвитку мультикультурної освіти в умовах європейської інтеграції України, що стає однією з провідних концепцій єднання культур. Досліджуються виміри, форми і завдання мультикультурної освіти, впровадження якої неможливе без реформування всього освітнього середовища.

Ключові слова: мультикультуралізм, мультикультурна освіта, різноманіття культур, міжкультурний діалог, мультикультурні виміри

Summary. The article considers the topical issues of the development of multicultural education which is becoming one of the leading concepts of cultural unity under the European integration of Ukraine. The dimensions, forms and tasks of multicultural education are studied, the implementation of which is impossible without reforming the entire educational environment.

Key words: multiculturalism, multicultural education, cultural diversity, intercultural dialogue, multicultural dimensions

Інтеграція України до світової спільноти не можлива без реформування освітнього процесу та створення навчального простору, комфортного для студентів і викладачів, вірного національним ідеям і водночас відповідного до складної ситуації під час воєнного стану в країні. Але варто зазначити, що Україна, яка чітко обрала шлях на європейську інтеграцію, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог у важких умовах, спочатку пов'язаних з пандемією Covid-19, а потім з повномасштабним вторгненням Росії на територію України. Тому роль закладів освіти і університетів зокрема, під час війни значно більша, ніж просто освітня.

У відповідь на виклики, що постали перед Україною та Європою, у зв'язку з тим, що багато наших співвітчизників знайшли прихисток у різних країнах Європи та світу, важливо шукати нові підходи до питань налагодження міжкультурного діалогу, який є важливим для життя і праці у багатокультурному середовищі. Налагодження цього діалогу неможливе без впровадження мультикультурної освіти, котра в сучасному світі набуває обрисів провідної концепції єднання світових культур, пошуку об'єднувачих складових та способів їх реалізації.

Саме тому проблеми мультикультурної освіти привертають увагу як зарубіжних (Дж. Бенкс[13; 14; 15; 16; 17; 18], К. Грант [20], М. Гібсон [21], Л. Екстранд [24], Х. Ессінжер[25]), так і українських (І. Бахов[1], Я. Гулецька [2], О. Гуренко [3], С. Дрожжина[4], Р. Кравець [5], О. Ольхович[7], О. Пришляк[8], О. Слоньовська[9], Л. Хомич, Л. Султанова, Т. Шахрай [6]) дослідників.

Термін «мультикультуралізм» з'явився в науковому обігу наприкінці 1980-х років. Він означав поважливе ставлення більшості населення до меншин, однаковий статус різних культурних традицій, право індивіда на вибір своєї ідентичності.

В мультикультурному суспільстві людина зберігає свою ідентичність попри впливи інших культур. Аналіз основних соціально значущих компонентів культури (пізнавальних, нормативно-ціннісних, оціночних, поведінкових тощо) свідчить, що кожен індивід може належати до кількох культур, що представники меншин можуть повноцінно інтегруватися в суспільство, зберігаючи хоча б частково сукупність власних етнокультурних, психічних, ціннісних та інших специфічних національно зумовлених ознак. [4]

Мультикультуралізм означає співіснування в єдиному суспільстві кількох помітних культурних груп, які бажають і, в принципі, здатні відтворити свою специфічну ідентичність. Деякі дослідники критикують мультикультуралізм. Одні вбачають проблему в тому, що основою політики мультикультуралізму є ідея про те, що культурні спільноти приймаються лише в рамках якоїсь основної нації. [22] Виходить, що культура в мультикультуралізмі розглядається як застигла і

цілісна структура, прив'язана до певної групи, а межі між різними групами нерухомі. Інша точка зору на мультикультуралізм пов'язана з проблемами масової міграції населення. Сумніви, що висловлюються критиками мультикультуралізму, викликані побоюванням того, що мігранти, які прибувають у країну, не зможуть засвоїти культурні цінності цієї країни, асимілюватися, внаслідок чого можуть виникати розбіжності та протиріччя. [19]

Проте інтеграція країн, глобалізація змусили світову спільноту подивитися на мультикультуралізм під іншим кутом. Особливістю ситуації у Західній Європі є існування наднаціонального конструкту — Європейського Союзу, гаслом якого є фраза «єдність у багатоманітності». Хоча офіційно політика мультикультуралізму не була проголошена в жодній з європейських країн, її принципи втілюються на практиці.

За словами Бенкса, мультикультуралізм — це стан, процеси, погляди, політика культурно неоднорідного суспільства, які орієнтовані на свободу вираження культурного досвіду, визнання культурного розмаїття; культурний, політичний, ідеологічний, релігійний плюралізм, визнання прав меншин як на суспільному, так і на державному рівні. [17, с. 3—31]

У зв'язку з цим особливу важливість набула освіта у дусі мультикультуралізму як способу подолання дискримінації, міжнародного тероризму, злочинності, етнічного фанатизму та ін.

Мультикультурна освіта почала оформлятися в окрему сферу вивчення у другій половині ХХ століття. Концепція полікультурної освіти є однією з провідних проблем модернізації системи освіти, що викликана розвитком глобалізаційних процесів. У зв'язку з поглибленням інтернаціоналізації, виникає потреба у формуванні такої системи освіти, яка відповідала б принципам політики мультикультуралізму, покликаної сприяти взаємному проникненню та збагаченню різних культур.

Спочатку, концепція мультикультурної освіти з'явилася у США і представляла собою так званий «плавильний котел», у якому завдяки тісній взаємодії різних культурних груп утворюється єдина, загальна культура. Таким чином, передбачалося створення замість безлічі індивідуальних культур однієї суцільної.

Поступово концепція мультикультурної освіти стає пріоритетом національних політик багатьох європейських держав. Створюються науково-дослідні центри, фонди, які щорічно проводять наукові конференції та форуми, присвячені культурному розмаїттю сучасного суспільства. Багато компаній при прийомі на роботу зобов'язують майбутніх працівників проходити мультикультурний тренінг, після завершення якого працівники підписують угоду, в якій зобов'язуються поважати культурні відмінності на робочому місці.

Таким чином, міжкультурна компетентність стає невід'ємною умовою професіоналізму. Сьогодні мультикультурна освіта виходить з принципу, що у всіх і кожного є культура, яка має власні традиції, погляди, мову, цінності, правила, соціальну ієрархію і т. д. Мультикультурна освіта ґрунтується на положенні про те, що толерантність повинна гарантувати рівні можливості для здобуття освіти і гарантувати рівноцінність кожної з культур. Пауло Фреїре називає таку освіту «звільняючою». Її сенс полягає в тому, що індивід може бути самим собою — незалежно від етнічної, конфесійної приналежності. Фреїре вважав, що освіта повинна здійснюватися у формі діалогу між викладачем і студентом, в якому обидва є суб'єктами, що пізнають, і разом формують сенс об'єкта, що пізнається. Таким чином, викладач і студент є учасниками загального процесу, так звана горизонтальна модель, в якій обидва індивіди знаходяться на рівних позиціях і навчаються один в одного. [26]

Метою мультикультурної освіти, за словами Ессінжера, є формування вміння сприймати культурні відмінності і культурну різноманітність, здатність до аналізу культур, а також спільний розвиток життєвих можливостей та допомога у розв'язанні конфліктів. [25, с. 102]

Мультикультурна освіта спрямована на створення рівних освітніх можливостей для всіх студентів, змінюючи загальне освітнє середовище, щоб воно відображало різноманітні культури та групи в суспільстві.

Мультикультурна освіта, як зазначає Бенкс, — це набір освітніх стратегій, розроблених для надання студентам знань про історію, культуру та внесок різних груп. Він спирається на думки з багатьох галузей, включаючи етнічні, культурологічні, філософські, лінгвістичні дослідження, і переосмислення змісту суміжних академічних дисциплін. [17, с. 3–31] Мультикультурна освіта — це також спосіб навчання, який сприяє принципам інклюзії, різноманітності, демократії, набуття навичок, дослідження, критичної думки, різноманітних точок зору та саморефлексії. [23]. Дослідження показало, що ці стратегії є ефективними для просування навчальних досягнень серед студентів-переселенців. [27]

Мультикультурна освіта має виходити за рамки автономії, відкриваючи студентам глобальні можливості, сприяючи поглибленому розумінню та забезпечуючи доступ до різноманітних практик, ідей та способів життя; це процес суспільної трансформації та реконструкції. [29]

Мультикультурна освіта відноситься до будь-якої форми освіти або викладання. Загалом, вона ґрунтується на принципі рівності в освіті для всіх студентів, незалежно від культури, і вона прагне усунути перешкоди для освітніх можливостей та успіху для студентів із різним культурним походженням. На практиці освітяни можуть змінювати або вилучати освітню політику, програми, матеріали, уроки та методи навчання, які є дискримінаційними або недостатньо враховують різноманітні культурні точки зору. Мультикультурна освіта також передбачає, що на способи

навчання та мислення студентів глибоко впливають їх культурна ідентичність та спадщина, і що для ефективного навчання студентів із різноманітними культурами потрібні освітні підходи, які цінують і визнають їхнє культурне походження.

Мультикультурна освіта, на думку С. Дрожжиної, має містити в собі три основні елементи: навчання, виховання та інформаційно-просвітянську діяльність. Мультикультурне навчання має на меті дати суму знань, умінь, навичок, які висвітлюють полікультурність суспільства, в просторі якого живе індивід. [4]

Бенкс визначає п'ять вимірів міжкультурної освіти. Це: інтеграція змісту, процес побудови знань, зменшення упереджень, педагогіка справедливості та розширення можливостей освітньої культури та соціальної структури. [13, с. 3–24] Інтеграція змісту стосується того, якою мірою викладачі використовують приклади та зміст із різних культур, щоб проілюструвати ключові концепції, узагальнення та проблеми в межах своїх предметних областей або дисциплін. Процес конструювання знань описує, як викладачі допомагають студентам зрозуміти, дослідити та визначити, як упередження та точки зору в рамках дисципліни впливають на способи, якими знання будуються в ній. [16] Студенти також навчаються, як самостійно нарощувати знання в цьому вимірі.

Зменшення упереджень описує лекції та інші заходи, які використовуються викладачами, щоб допомогти студентам виробити позитивне ставлення до різних расових, етнічних та культурних груп. Дослідження показують, що заняття та навчальні матеріали, які включають вміст про різні раси та етнічні групи, можуть допомогти студентам розвинути більш позитивне міжгрупове ставлення, якщо певні умови існують у навчальній ситуації [14, с. 617–627]. Ці умови передбачають позитивне зображення різних народів і культур у матеріалах та послідовне використання поліетнічних матеріалів.

Педагогіка справедливості існує, коли викладачі модифікують своє навчання таким чином, щоб полегшити академічні досягнення студентів з різних расових, культурних і соціальних груп. [15] Дослідження свідчать про те, що академічні досягнення студентів збільшуються, коли в навчанні використовуються спільні навчальні заходи та стратегії. [11] Спільна навчальна діяльність також допомагає всім студентам розвивати більш позитивне ставлення до представників інших культур. Однак для досягнення цих позитивних результатів спільна навчальна діяльність повинна мати декілька важливих характеристик. [10] Всі студенти під час занять повинні відчувати, що вони мають рівний статус у міжгрупових взаємодіях, викладачі та адміністратори повинні цінувати та підтримувати ці взаємодії, а студенти з різних культур повинні працювати разом у командах для досягнення спільних цілей.

Реалізація цього виміру вимагає реформування всього освітнього середовища, включаючи ставлення, переконання та дії викладачів і адміністраторів, навчальні плани і програми дисциплін, процедури оцінювання та тестування, а також стилі та стратегії, які використовуються викладачами.

Шведський дослідник Екстренд вважає, що мультикультурна освіта може бути як формальною (спеціальні освітні програми, наприклад, білінгвальна освіта), так і неформальною, що реалізовується через засоби масової інформації та неформальне спілкування. Окрім цього, він розрізняє пряму (*direct*) та опосередковану (*indirect*) мультикультурну освіту. Перша передбачає безпосередній вплив на культурну позицію індивідуума; типовими методами при цьому є симуляція (*simulation*), рольові ігри (*role-playing games*), а також порівняльний аналіз культур (*comparative culture studies*). Опосередкована мультикультурна освіта передбачає трансляцію культурної інформації в процесі вивчення іноземної мови чи інших предметів. [24, с.3962]

Беручи за основу глобальність Ольхович поділяє, мультикультурну освіту на загальну та спеціальну. Загальна мультикультурна освіта спрямована на культивування загальнолюдських цінностей, а також виховання сенситивності щодо іншої, відмінної від особистої, культури, без орієнтації на будь-яку конкретну культуру. Спеціальна мультикультурна освіта спрямована на організацію аналізу та взаємодії з тією чи іншою конкретною культурою або задоволення тієї чи іншої потреби у міжкультурному діалозі. [7, с. 159]

Таким чином дослідження свідчать про те, що мультикультурна освіта стає однією з провідних концепцій єднання культур у світі, пошуку єдиних складових та способів їх реалізації. Вона є набором освітніх стратегій, способом навчання, що може відноситися до будь-якої форми освіти, як формальної, так і неформальної, прямої або опосередкованої. Мультикультурна освіта буває загальною, або спеціальною, залежно від того, чи спрямована вона на розвиток загальнолюдських цінностей, чи однієї конкретної культури. Проте вона вимагає значного реформування всього освітнього процесу і освітнього середовища.

Основними завданнями мультикультурної освіти в сучасному суспільстві, на наш погляд, є наступні:

- усвідомлення наявності різноманіття культур, формування позитивного ставлення до культурних відмінностей, що сприяє взаєморозумінню та створенню умов для самореалізації особистості;
- сприяння інтеграції у культури інших народів;
- розвиток міжкультурної компетенції і підтримка діалогу культур;
- виховання толерантності до відмінностей, гуманного міжнаціонального спілкування;

- вміння критично мислити;
- опанування культурою і мовою свого народу як неодмінна умова інтеграції в інші культури;
- формування почуття національної самосвідомості;
- усвідомлення позитивних ціннісних орієнтацій стосовно своєї культури та інших культур;
- виховання поваги до загальнолюдських цінностей, цінностей свого та інших народів.

Список використаних джерел

1. Бахов І. С. Тенденції розвитку полікультурної освіти у професійній підготовці фахівців Канади і США: монографія / Іван Степанович Бахов. — К.: Центр учбової літератури, 2018. — 420 с.
2. Гулецька Я.Г. Полікультурна освіта студентської молоді в університетах США: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01 / Я. Г. Гулецька — К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2008. — 262 с.
3. Гуренко О. І. Полікультурна освіта в Україні: до сутності поняття / О.І. Гуренко // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету: Педагогічні науки. — 2009. — №1. — С.95—103.
4. Дрожжина С. В. Культурна політика сучасної полікультурної України: соціально-філософський та правовий аспекти: Монографія. — України // Вісник ДонДУЕТ. Сер. Гуманітарні науки. — 2001. — № 3. — С. 86—92.
5. Кравець Р. А. Теоретичні і методичні основи полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі дис. ...д-ра. пед наук 13.00.04 / Р.А. Кравець. — Хмельницький, 2018. — 577 с.
6. Полікультурна освіта в контексті загальнокультурного розвитку особистості педагога: монографія / Л.О.Хомич, Л.Ю. Султанова, Т.О. Шахрай. — Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. — 212 с.
7. Ольхович О. Основні концепції мультикультурної освіти у контексті підготовки вчителя іноземних мов / О. Ольхович // Наукові записки. Серія: Педагогіка. — 2009. — № 2, С. 158-161
8. Пришляк О.Ю. Multyculturalna Osvita: Konseptualni zasady. World Science. 9(49). Vol.1. doi:10.31435/rsglobal_ws/30092019/6700
9. Слоньовська О. Б. Полікультурна освіта майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах Канади: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. Б. Слоньовська. — Житомир, 2011. — 256 с.
10. Allport, G. W. *The Nature of Prejudice*. Cambridge, MA: Addison-Wesley, 1954.
11. Aronson, E. and Gonzalez, A. Desegregation, Jigsaw, and the Mexican-American Experience. In P. A. Katz & D. A. Taylor, (Eds.), *Eliminating Racism: Profiles in Controversy*. New York: Plenum Press, 1988.

12. Baker G. Multicultural Imperatives for Curriculum Development of Teacher Education / G. Baker // Journal of Research And development in Education/ – 1977. – No11(1). – P.70–83.
13. Banks, J. A. Multicultural Education: Historical Development, Dimensions, and Practice. In J. A. Banks & C. A. M. Banks (Eds.). *Handbook of Research on Multicultural Education* (pp. 3-24). New York: Macmillan, 1995.
14. Banks, J. A. Multicultural Education: Its Effects on Students' Racial and Gender Role Attitudes. In J. A. Banks & C. A. M. Banks (Eds.). *Handbook of Research on Multicultural Education* (pp. 617–627). New York: Macmillan, 1995.
15. Banks, James A.; Banks, Cherry A. McGee. Handbook of research on multicultural education. New York: Macmillan Pub.,1995.
16. Banks, J. A. (Ed.) Multicultural Education, Transformative Knowledge and Action. New York: Teachers College Press, 1996.
17. Banks, J. A. Multicultural Education: Characteristics and Goals. In J. A. Banks & C. A. M. Banks, (Eds.). *Multicultural Education: Issues and Perspectives* (3rd ed., pp. 3–31). Boston: Allyn and Bacon, 1997.
18. Banks J. A. Race and Culture in the Classroom. Teaching and Learning through Multicultural Education, 1999. – 189 p.
- Bernstein R. Dictatorship of virtue: multiculturalism and the battle for the America's future. New York: Vintage books, 1994.
19. Bernstein R. Dictatorship of virtue: multiculturalism and the battle for America's future. New York: Vintage Books, 1994.
20. Grant C. A. The Evolution of multicultural Education in the United States: A Journey for human Rights & social Justice [Electronic resource] / C.A. Grant/ – URL: http://www.iaie.org/download/turin_paper_grant.pdf.
21. Gibson M. Approaches to multicultural education in the United States: some concepts and assumptions // Anthropology and Education Quarterly – Vol. 15. – No. 1, Special Anniversary Issue: Highlights from the past, 1984. – P.94–120.
22. Dirlik A. The Postcolonial Aura: Third World Criticism in the Age of Global capitalism. Boulder. West view,1997.
23. O'Donnell, C. Commentary. [Web log comment]. Archived from the original on 2019-04-22.
24. Ekstrand L. H. Multicultural Education // The international encyclopedia of education / Ed.-in-chief Torsten Husen. 2-ed. Oxford [u.a.]: Pergamon, 1994. – Vol.7. P. 3960-3970
25. Essinger, H. Interkulturelle Erziehung in multikulturellen Gesellschaften // Marburger, H. (Hg.): Schule in der multikulturellen Gesellschaft: Ziele, Aufgaben und Wegeinterkultureller Erziehung. Frankfurt/M: Verlag für interkulturelle Kommunikation, 1991. – 125 p.
26. Freire, P. Pedagogy of Hope: Reliving Pedagogy of the Oppressed. New York: Continuum Publishing Co.,1997.

27. Kislev, E. The effect of education policies on higher-education attainment of immigrants in Western Europe: A cross-classified multilevel analysis. *Journal of European Social Policy*. 26 (2): 183–199.— 2016.

28. Kymlicka W. Multinational States and Polyethnic States // Kymlicka W. *Multicultural Citizenship*, 1995. – P. 11–26.

29. Levinson M. Mapping Multicultural Education// Siegel, Harvey (ed.). *The Oxford handbook of philosophy of education*. Oxford University Press. — 2012.

Секція 4

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ СТРАТЕГІЙ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Андрійко В.І.

*старший викладач кафедри німецької мови
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Слободзян Р.Д.

*старший викладач кафедри німецької мови
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВНЗ НА МАТЕРІАЛІ ПІСНІ

Анотація. У статті розглядається роль пісні як цінного автентичного джерела у формуванні соціокультурної компетенції. Описуються етапи роботи над піснею і вправи для формування лексико-граматичних навичок і вмінь аудіювання, говоріння і письма.

Ключові слова: німецька мова як іноземна, міжкультурна комунікація, соціокультурна компетенція, пісня як автентичний матеріал, етапи заняття, вправи.

Summary. The article discusses the role of the song as a valuable authentic source in the formation of socio-cultural competence of foreign language learners. It also singles out the stages of working on songs and suggests exercises for the development of lexical-grammatical skills as well as listening, speaking and writing competencies.

Key words: German as a foreign language, intercultural communication, socio-cultural competence, song as an authentic material, lesson stages, exercises.

Необхідність лінгвокраїнознавчого підходу у навчанні іноземних мов зумовлена потребами сучасної міжкультурної комунікації. Згідно з цим підходом розвиток комунікативних умінь студентів відбувається в органічному взаємозв'язку з формуванням їх соціокультурної компетенції, адже мова є невід'ємною частиною культури народу. Під соціокультурною компетенцією методисти розуміють знання правил і норм мовленнєвої і